

Συμβολή της εκτατικής μορφής αιγο-προβατοτροφίας στην ανάπτυξη κοινωνικών και οικονομικών δομών των ορεινών μειονεκτικών περιοχών της Μεσογείου

Ε. Ν. Σωσσίδου και Σ. Μπελιμπασάκη

Εθνικό Ίδρυμα Αγροτικής Έρευνας, Ινστιτούτο Κτηνιατρικών Ερευνών,
57001 Κτήμα ΕΘΙΑΓΕ, Θέρμη, Θεσσαλονίκη

Περίληψη

Στόχος της εργασίας αυτής ήταν η ανάλυση και η εκτίμηση των δεικτών κοινωνικής και οικονομικής συνοχής, που προέρχονται από την ανάπτυξη της αιγο-προβατοτροφίας σε ορεινές μειονεκτικές περιοχές της Μεσογείου (Ελλάδα, Ιταλία και Κύπρο). Η ανάλυση SWOT (Strengths, Weaknesses, Opportunities, Threats) χρησιμοποιήθηκε προκειμένου να κωδικοποιηθούν τα κυριότερα συμπεράσματα, που προέκυψαν από την καταγραφή του εσωτερικού και εξωτερικού περιβάλλοντος των υπό διερεύνηση περιοχών, έτσι ώστε να καθορισθούν οι στρατηγικές κατευθύνσεις για την ανάπτυξη των περιοχών αυτών. Η έρευνα αποτελεί μέρος ευρύτερης έρευνας που διεξήχθη στο πλαίσιο των δραστηριοτήτων του Ευρωπαϊκού Προγράμματος INTERREG IIB “New technologies supporting the traditional and historical dairy in the Archimed Zone” με ακρωνύμιο T-cheese.Med.

Λέξεις κλειδιά: εκτατική αιγο-προβατοτροφία, κοινωνικο-οικονομικοί δείκτες, ορεινές μειονεκτικές περιοχές, Ζώνη Μεσογείου, ανάλυση SWOT

Εισαγωγή

Από όλα τα παραγωγικά ζώα, τα πρόβατα και οι αίγες αξιοποιούν αποτελεσματικότερα τη βλάστηση μεγάλων εκτάσεων σε ορεινές περιοχές, όπου καμμία άλλη ζωοτεχνική δραστηριότητα δεν είναι δυνατό να αναπτυχθεί και τη μετατρέπουν σε πολύτιμα για τον άνθρωπο προϊόντα (Ζυγογιάννης 2006). Η εκτατικής μορφής αιγο-προβατοτροφία στις ορεινές μειονεκτικές περιοχές της Μεσογείου, συνοδεύει τους αυτόχθονους πληθυσμούς στη μακρά ιστορία τους. Αποτελεί τον πιο παραδοσιακό κλάδο της κτηνοτροφίας και είναι συνδεδεμένη με τη μυθολογία, τα ήθη και την παράδοση των λαών.

Στόχος της εργασίας αυτής είναι η ανάλυση και η εκτίμηση των δεικτών κοινωνικής και οικονομικής συνοχής, που προέρχονται από την ανάπτυξη της αιγο-προβατοτροφίας σε ορεινές μειονεκτικές περιοχές της Μεσογείου. Τα στοιχεία που αναλύονται, έχουν συλλεχθεί στο πλαίσιο των δραστηριοτήτων του Ευρωπαϊκού Προγράμματος INTERREG IIB “New technologies supporting the traditional and historical dairy in the Archimed Zone” με ακρωνύμιο T-cheese.Med. Οι περιοχές που εξετάζονται είναι ορεινές μειονεκτικές περιοχές που βρίσκονται στην Ιταλία, στην Ελλάδα και στην Κύπρο (T-cheese.Med 2008)

Μεθοδολογία

Η ανάλυση SWOT (Strengths, Weaknesses, Opportunities, Threats) χρησιμοποιήθηκε προκειμένου να κωδικοποιηθούν τα κυριότερα συμπεράσματα, που προέκυψαν από την καταγραφή του εσωτερικού και εξωτερικού περιβάλλοντος των υπό διερεύνηση περιοχών, με στόχο να καθορισθούν οι στρατηγικές κατευθύνσεις για την ανάπτυξη των περιοχών αυτών (EU 2003).

Αποτελέσματα-Συζήτηση

1. Ελλάδα

Στη χώρα μας η αιγο-προβατοτροφία είναι ο σημαντικότερος κλάδος της ζωικής παραγωγής, συμβάλλοντας κατά 18% περίπου στο συνολικό αγροτικό εισόδημα (Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων 2007). Η παραγωγική αυτή κατεύθυνση στηρίχθηκε στους άφθονους φυσικούς πόρους και προσαρμόστηκε στις ιδιαίτερες κλιματολογικές και εδαφολογικές συνθήκες της χώρας. Το αίγαιο, πρόβειο κρέας και γάλα, είναι δύο βασικές κατηγορίες προϊόντων με μεγάλη οικονομική σημασία κι αποτελούν τις κυριότερες πηγές του αγροτικού εισοδήματος των κατοίκων των ορεινών και μειονεκτικών περιοχών. Αξίζει να σημειωθεί ότι, το δυνατότερο ίσως σημείο του τομέα είναι η υψηλή ποιότητα του παραγόμενου κρέατος και γαλακτος, ως αποτέλεσμα μιας σειράς παραμέτρων που χαρακτηρίζουν την ελληνική πραγματικότητα, όπως το εκτατικό σύστημα εκτροφής, οι εγχώριες φυλές και η βιοποικιλότητα των βοσκήσιμων εκτάσεων. Στην Ελλάδα εκτρέφονται 8.984.000 πρόβατα και 4.931.000 αίγες, αριθμοί που αναλογούν στο 9,4% και 37% των αντίστοιχων αριθμών για το σύνολο της Ευρώπης (Eurostat 2007). Το 78% των εκτρεφόμενων προβάτων και το 91% των αιγών, εκτρέφεται στις ορεινές και μειονεκτικές περιοχές της χώρας. Επιπλέον, ο κλάδος αυτός, αποτελεί τον πλέον παραδοσιακό κλάδο της κτηνοτροφίας, στενά συνδεδεμένο με τα έθιμα και τον πολιτισμό της χώρας.

Η Κρήτη (και η Αιτωλοακαρνανία) ήταν οι δύο περιοχές της Ελλάδας, που διερευνήθηκαν στο πλαίσιο του προγράμματος. Το νησί, με έκταση 8,330 km² και πληθυσμό περίπου 530.000 κατοίκους, καλύπτεται σε μεγάλο μέρος από ορεινούς όγκους (ο υψηλότερος 2.500 m). Η εκτροφή προβάτων και αιγών στην ορεινή Κρήτη, είναι απόλυτα συνδεδεμένη με τον πολιτισμό του τόπου και συμβάλλει σημαντικά στην οικονομία του. Τα ζώα που εκτρέφονται στο νησί, συνολικά 2.257.716, είναι γαλακτοπαραγωγικής κατεύθυνσης (πρόβατο φυλής Σφακίων, Αστερουσίων, κ.ά.) και το γάλα τους χρησιμοποιείται κυρίως για την παρασκευή τυροκομικών προϊόντων Προστατευόμενης Ονομασίας Προέλευσης (ΠΟΠ) (Γραβιέρα Κρήτης, Ξυνομηζύθρα, κ.ά.). Στην Κρήτη υπάρχει πλούσια αυτοφυής χλωρίδα με πολλά αρωματικά φυτά, που καλύπτουν τους ορεινούς όγκους του νησιού. Οι ευεργετικές ιδιότητες των φυτών μεταφέρονται στο κρέας και στο γάλα, έτσι ώστε τα τρόφιμα που παράγονται να αποτελούν σημαντικό μέρος της δημοφιλούς στις μέρες μας «Μεσογειακής Δίαιτας». Στον Πίνακα 1 συνοψίζονται τα αποτελέσματα που προέκυψαν από την ανάλυση SWOT σε ό,τι αφορά την ανάπτυξη του κλάδου στην Κρήτη.

Η συμμετοχή των γυναικών στην παραγωγική διαδικασία ήταν μια από τις παραμέτρους που παρουσίασαν ιδιαίτερο ενδιαφέρον στη συγκεκριμένη μελέτη. Όπως αποδείχθηκε, ο ρόλος των γυναικών στη διατήρηση της αιγο-προβατοτροφίας και στην παραγωγή παραδοσιακών προϊόντων, είναι πολύ σπουδαιότερος από εκείνον που δίνουν τα επίσημα στατιστικά δεδομένα. Οι γυναίκες στην ορεινή Κρήτη συνιστούν σε μεγάλο βαθμό μια «αθέατη» και «παντός σκοπού εργατική δύναμη» μεταξύ νοικοκυριού – ιδιοπαραγωγής της εκμετάλλευσης και εμπορευματικής παραγωγής της εκμετάλλευσης (Μπελιμπασάκη 2007). Δυστυχώς, το επάγγελμα του κτηνοτρόφου είναι απαξιωμένο στο πλαίσιο της ελληνικής κοινωνίας. Έτσι, σήμερα και στην Κρήτη, οι γυναίκες επιθυμούν να χειραφετηθούν και να καταξιωθούν μέσα από επαγγέλματα εκτός της κτηνοτροφίας, δηλαδή να ξεφύγουν από τις παραδοσιακά τοπικές κοινωνίες και να ασχοληθούν με τα αποδεκτά από την κοινωνία επαγγέλματα. Οικονομικοί λόγοι (χαμηλά εισοδήματα, κοινωνικός αποκλεισμός, κ.ά.) ενισχύουν την τάση αυτή.

Συμπερασματικά, όπως διαπιστώθηκε από την ανάλυση των σχετικών κοινωνικο-οικονομικών παραμέτρων, η συγκράτηση και η περαιτέρω ανάπτυξη της εκτατικής μορφής αιγο-προβατοτροφίας στην Κρήτη, θα μπορούσε να επιχειρηθεί μέσα από τα εξής: α) παραγωγή πιστοποιημένων υψηλής ποιότητας παραδοσιακών προϊόντων, β) ικανοποίηση των νέων καταναλωτικών προτύπων με την ταυτόχρονη διατήρηση των ιδιαίτερων

χαρακτηριστικών των προϊόντων της κρητικής γης, γ) προστασία του περιβάλλοντος και δ) προστασία της υγείας και ευζωίας των ζώων.

Πίνακας 1. Αποτελέσματα SWOT για την Κρήτη

Δυνατά σημεία	Καθαρό περιβάλλον και ήπιο μεσογειακό κλίμα Πλούσιοι βοσκότοποι (χαμηλό κόστος διατροφής των ζώων) Χαμηλού κόστους βοσκές Σχεδόν «βιολογικές» συνθήκες εκτροφής των ζώων Αυτοφυής χλωρίδα και αρωματικά φυτά με αντιοξειδωτικές κ.ά. ιδιότητες
Αδύνατα Σημεία	Χαμηλές αποδόσεις των ζώων Υπερβόσκηση και απογύμνωση δασικών εκτάσεων Διάβρωση και μείωση γονιμότητας των εδαφών Αστικοποίηση πληθυσμών Χαμηλά εισοδήματα κτηνοτρόφων Έλλειψη οργάνωσης και συμμετοχής των κτηνοτρόφων σε συλλογικές δράσεις Δυσκολία στην πρόσβαση σε αγορές και υποδομές (προβλήματα στο οδικό δίκτυο) Έλλειμμα στην παροχή κοινωνικών υπηρεσιών (παιδεία, υγεία)
Προοπτικές	Προστασία περιβάλλοντος με υιοθέτηση Ορθών Αειφόρων Πρακτικών Διατήρηση παραδόσεων και πολιτιστικής κληρονομιάς Εφαρμογή συστημάτων ολοκληρωμένης διαχείρισης εκτροφών και παραγωγή βιολογικών προϊόντων Βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης των ζώων Ταυτοποίηση προϊόντων Αύξηση παραγωγικότητας των εκτροφών Ανάπτυξη συνεργασίας μεταξύ κτηνοτρόφων, τοπικών αρχών, ερευνητικών κέντρων και ενώσεων κτηνοτρόφων Πρόσβαση στην κοινωνία της πληροφορίας και δια βίου εκπαίδευση των κτηνοτρόφων Πρόσβαση στην αγορά και προώθηση παραδοσιακών προϊόντων (ηλεκτρονικό εμπόριο) Ανάπτυξη αγρο-τουριστικών δράσεων
Κίνδυνοι	Ερημοποίηση Χαμηλές αποδόσεις ποιμνίων Χαμηλό κέρδος για τους κτηνοτρόφους Οικονομικός αποκλεισμός Κοινωνικός αποκλεισμός

2. Ιταλία

Στην Ιταλία εκτρέφεται το 8.6% και 6.9% των εκτρεφόμενων προβάτων και αιγών αντιστοίχως στο σύνολο της Ευρώπης των 27. Στη χώρα αυτή, μελετήθηκαν ορεινές περιοχές της Σικελίας με αναπτυγμένη την αγελαδοτροφία και την αιγο-προβατοτροφία, όπως Basilicata, Ragusa, Catania, Agrigento, κ.ά.

Η Σικελία είναι η μεγαλύτερη σε έκταση νήσος της Μεσογείου με πολύ πλούσια ιστορία και τέχνη. Το μεγαλύτερο μέρος της καλύπτεται από λόφους, υπάρχουν όμως και μερικοί ορεινοί όγκοι στην Νότια πλευρά της νήσου (Peloritani, Nebrodi και Madonie). Ο κλάδος της χωρικής εκτατικής αιγο-προβατοτροφίας και αγελαδοτροφίας αποτελούν το πιο σημαντικό μέρος της ζωικής παραγωγής στη Σικελία. Τα τελευταία επίσημα στατιστικά δεδομένα (Eurostat 2007), καταγράφουν 8,237,000 πρόβατα και 920,000 αίγες.

Όπως και στις άλλες υπό διερεύνηση περιοχές, έτσι και για τη Σικελία, ο ρόλος των γυναικών μελετήθηκε σε βάθος ως βασική παράμετρος διατήρησης της συνοχής του κλάδου. Από την έρευνα που διεξήχθη μέσω προσωπικών συνεντεύξεων και με βάση ειδικά δομημένο ερωτηματολόγιο διαπιστώθηκε ότι, οι γυναίκες έχουν ένα πολύ σύνθετο και υπεύθυνο ρόλο, χωρίς όμως να έχουν το κοινωνικό και οικονομικό όφελος που τους αναλογεί. Παρόλα αυτά, ο βαθμός ικανοποίησης από την εργασία, είναι πολύ υψηλός για το σύνολο των γυναικών που ερωτήθηκαν σχετικά. Ενώ το 73% αυτών, δεν έχουν την εργασία τους ως το μοναδικό τρόπο «αυτο-επιβεβαίωσης», 57% αυτών δεν θα εγκατέλειπαν την εργασία τους για να αφοσιωθούν αποκλειστικά στην ανατροφή των παιδιών τους. Σε ό,τι αφορά την προστιθέμενη αξία, που

είναι δυνατό να δημιουργήσει η γυναικεία εργασία στην οικογενειακή επιχείριση, 27% των γυναικών τη συνδέουν με ανάπτυξη νέας γνώσης για την επίλυση προβλημάτων στο επίπεδο της εκτροφής, 26% τη συσχετίζουν άμεσα με τη βελτίωση στις επικοινωνίες, 20% προτείνουν την οργάνωση συλλογικών οργάνων και δράσεων και το 13% προτείνουν την δημιουργία κινήτρων.

Στον Πίνακα 2 συνοψίζονται τα αποτελέσματα που προέκυψαν από την ανάλυση SWOT σε ό,τι αφορά την ανάπτυξη του κλάδου στη Σικελία. Συμπερασματικά, διαπιστώθηκε ότι η ανάπτυξη της καινοτομίας και η βελτίωση της ποιότητας αποτελούν τους πιο σημαντικούς παράγοντες για τη διατήρηση της εκτατικής αιγο-προβατοτροφίας στη Σικελία.

Πίνακας 2. Αποτελέσματα SWOT για τη Σικελία

Δυνατά σημεία	Σημαντικότητα του κλάδου για την Εθνική οικονομία Περιοχές που ενδείκνυνται για την ανάπτυξη κτηνοτροφικής δραστηριότητας Γενετική βελτίωση αυτόχθονων φυλών Νέοι άνθρωποι που επιχειρούν Νέες τεχνολογίες που μπορούν να διασφαλίσουν τις κατάλληλες συνθήκες υγιεινής και ασφάλειας στο στάβλο και στο τυροκομείο Πλούσια παράδοση στην παραγωγή γαλακτοκομικών προϊόντων ΠΟΠ προϊόντα
Αδύνατα Σημεία	Αύξηση του αριθμού των εκτρεφόμενων ζώων, υψηλό κόστος παραγωγής και διακίνησης προϊόντων, χαμηλό κέρδος για τους κτηνοτρόφους Ελλιπής υγιεινή σε μεγάλο αριθμό εκτροφών Ρύπανση περιβάλλοντος Εργατικό δυναμικό με περιορισμένες γνώσεις και εμπειρίες Έλλειψη οργάνωσης και συμμετοχής των κτηνοτρόφων σε συλλογικές δράσεις Χειρωνακτική εργασία στην παραγωγή γαλακτοκομικών προϊόντων Ποιότητα προϊόντων που δεν είναι πιστοποιημένη Λίγες περιπτώσεις Προϊόντων με Ονομασία Προέλευσης
Προοπτικές	Αναδιάρθρωση, εκσυγχρονισμός των εκτροφών Παραγωγή νέων προϊόντων από αυτόχθονες φυλές Εναλλακτικά συστήματα εκτροφής παραγωγικών ζώων (βιολογική κτηνοτροφία) Αξιοποίηση αποβλήτων εκτροφών για την παραγωγή βιοαερίου Προώθηση παραδοσιακών γαλακτοκομικών προϊόντων Ανάπτυξη συνεργασίας μεταξύ κτηνοτρόφων, τοπικών αρχών (διατήρηση πολιτισμού και παράδοσης), ερευνητικών κέντρων και ενώσεων κτηνοτρόφων Αυξημένη ζήτηση για προϊόντα Προστατευόμενης Γεωγραφικής Ένδειξης Απαιτήσεις καταναλωτών για τρόφιμα ασφαλή, υψηλής ποιότητας
Κίνδυνοι	Ερημοποίηση Αυξανόμενη εξάρτηση από άλλες χώρες σε ό,τι αφορά τη ζήτηση ζώων, γάλακτος και γαλακτοκομικών προϊόντων (παγκοσμιοποίηση) Αύξηση λειτουργικών δαπανών των εκτροφών (ενέργεια, νερό, μεταφορές) Διασπορά λοιμωδών νοσημάτων των ζώων Ρύπανση περιβάλλοντος από οργανικά απόβλητα Σταδιακή εξαφάνιση αυτόχθονων φυλών Σταδιακή μείωση ποιοτικών χαρακτηριστικών γαλακτοκομικών προϊόντων που συνδέονται με τα χαρακτηριστικά του τόπου που παράγονται

Πηγή: Assessorato Agricoltura e Foreste, Regione Siciliana PSR 2007-2013

3. Κύπρος

Σύμφωνα με τις τελευταίες επίσημες στατιστικές (Eurostat 2007), στην Κύπρο εκτρέφονται 292.000 πρόβατα και 920.000 αίγες, αριθμοί που αναλογούν στο 0.3% και 2.8% των αντίστοιχων για το σύνολο της Ευρώπης (Eurostat 2007). Η πλειονότητα των προβάτων ανήκουν σε διασταύρωση της φυλής Χίου με αυτόχθονες φυλές, ενώ η φυλή Δαμασκού (Shami) είναι η αίγα που προτιμάται λόγω των υψηλών αποδόσεών της. Περίπου 15.000 και 26,000 τόνοι πρόβειου και αίγειου γάλακτος αντίστοιχα, παράγονται κάθε χρόνο, καλύπτοντας το 31% της εγχώριας ζήτησης σε γάλα. Από την αρχαιότητα, η εκτατικής

μορφής αιγο-προβατοτροφία και η παραγωγή γαλακτοκομικών προϊόντων έπαιξαν ένα πολύ σημαντικό ρόλο στη διαίτα των Κυπρίων. Το Χαλούμι, το Ανάρι και ο Τραχανάς περιγράφονται σε δοκίμια με τον ίδιο περίπου τρόπο, που σήμερα θα περιγράφονταν, καθώς και με τον ίδιο παραδοσιακό τρόπο παραγωγής τους. Σήμερα στην Κύπρο, τα γαλακτοκομικά προϊόντα παράγονται σε καλά οργανωμένα και σύγχρονα «ελαφρού τύπου» εργοστάσια. Παράλληλα, υπάρχουν ακόμη μικρής κλίμακας επιχειρήσεις που χρησιμοποιούν φρέσκο γάλα για να παράγουν ποικιλία προϊόντων, που κυρίως διατίθενται σε τοπικές αγορές ή σε συγγενικά πρόσωπα, φίλους, κ.ά.

Στο πλαίσιο του προγράμματος, έγιναν επισκέψεις σε εκτροφές ορεινών περιοχών και πραγματοποιήθηκαν προσωπικές συνεντεύξεις με τους κτηνοτρόφους. Από τα σημαντικότερα αποτελέσματα που προέκυψαν είναι τα εξής:

- Το μορφωτικό επίπεδο των κτηνοτρόφων είναι μέτριο (η πλειονότητα κατέχει το απολυτήριο Γυμνασίου).
- Οι εκτροφές διαθέτουν τηλέφωνο, αλλά δεν έχουν σύνδεση στο διαδίκτυο.
- Η μέση απόσταση από την πλησιέστερη στην εκτροφή πόλη, είναι 20 χιλιόμετρα.
- Υπάρχει άριστο οδικό δίκτυο σε όλο το νησί, έτσι ώστε όλες οι εκτροφές να βρίσκονται σε απόσταση 10 min από ένα κεντρικό δρόμο.
- Οι εκτροφές δραστηριοποιούνται σε περιοχές που έχουν κατά μέσο όρο 600 μέτρα υψόμετρο.
- Σε όλες τις εκτροφές, υπεύθυνος είναι ο άνδρας της οικογένειας. Η γυναίκα, παρόλα αυτά, παίζει «ηγετικό» ρόλο στη διαχείριση της εκτροφής.
- Όλες οι εκτροφές διακινούν τα προϊόντα τους απευθείας, στην τοπική κυρίως αγορά, έχοντας δικό τους brand name.
- Η τυροκόμηση, εκτός του οικονομικού όφελους, αποδίδει και σε κοινωνικά οφέλη, αφού η διαδικασία παραγωγής τυριού είναι μια κοινωνική εκδήλωση, που φέρνει κοντά τους ανθρώπους της περιοχής, και κυρίως τις γυναίκες.
- Συχνά, η ποσότητα γάλακτος που απαιτείται για τυροκόμηση δεν καλύπτεται μόνον από μία, αλλά από περισσότερες εκτροφές που γειτνιάζουν και με τον τρόπο αυτό, οργανώνονται σε συλλογικό επίπεδο.
- Υπάρχει στις μέρες μας η τάση, νεαρές γυναίκες της οικογένειας (θυγατέρες), να μαθαίνουν την τέχνη της παραδοσιακής τυροκόμησης και να επιχειρούν με τη δημιουργία μικρών τυροκομείων.

Βιβλιογραφία

EU (2003) Evaluating Socio Economic Development, SOURCEBOOK 2: Techniques and Tools -SWOT analysis [www.evaled.info](http://ec.europa.eu/regional_policy), http://ec.europa.eu/regional_policy.

Eurostat 2007. European Commission EUROSTAT Statistics Database.

Μπελιμπασάκη Σ. 2007. Ο ρόλος της γυναίκας στη διατήρηση των παραδοσιακών τυροκομικών προϊόντων. Πρακτικά «T-cheese.Med Ημερίδα», 26.01.07, Ανώγεια, Κρήτη.

Sossidou, E. N., Stefanakis, A., Tsiartsiarli, A., Belibasaki, S. 2007. Sustainable Sheep and Goat Farming in Less Favored Areas: The case of Crete island. In : Book of Abstracts, 12th Seminar of the FAO-CIHEAM Sub-Network on Sheep and Goat Nutrition “Nutritional and foraging ecology of sheep and goats”, Thessaloniki, Greece, October 11-13 : p. 107.

T.cheese.Med 2008. New Technologies supporting the traditional and historical dairy in the Archimed Zone. Published by Grafiche Cosentino di Ernesto Cosentino & C. s.a.s. ISBN 88-87562-05-9, Ragusa, 2008.

Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων 2007. ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΟΜΕΑ ΑΙΓΟΠΡΟΒΑΤΟΤΡΟΦΙΑΣ (με βάση προτάσεις & συμπεράσματα των περιφερειακών μελετών της νέας ΚΑΠ). Υπ.Α.Α.Τ., 2007.

Ζυγογιάννης Δ.Γ. 2006. Προβατοτροφία. Εκδόσεις ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΠΑΙΔΕΙΑ, ISBN 960-357-031-1, Θεσσαλονίκη, 2006.

The impact of extensive sheep and goat farming on the socio-economic structure of the less-favored areas in the Mediterranean zone

E. N. Sossidou και S. Belibasaki

National Agricultural Research Foundation, Veterinary Research Institute, 57001 NAGREF Campus, Themi, Thessaloniki, Greece

Summary

The socio-economic structures related to the extensive sheep and goat farming in the Less-Favored Areas (LFAs) in the Mediterranean zone is widely discussed and analyzed to promote the development of economically, environmentally and socially sustainable production systems. Areas in Greece, Italy and Cyprus are studied as a model of LFA where small ruminant production consists one of the two major sectors of economy and is mainly based on the natural sources of the area. SWOT analysis (Strengths, Weaknesses, Opportunities, Threats) is applied as a valuable adjunct to the experimental research for it helps to organize the information and analyze the representation of physical processes, so that predictions can be made. The survey is part of the research undertaken through the European Programme INTERREG IIIB “New technologies supporting the traditional and historical dairy in the Archimed Zone” with the acronym “T-cheese.Med”.

Key words: extensive sheep and goat farming, socio-economic indicators, Less-favored Areas, Mediterranean zone, SWOT analysis